

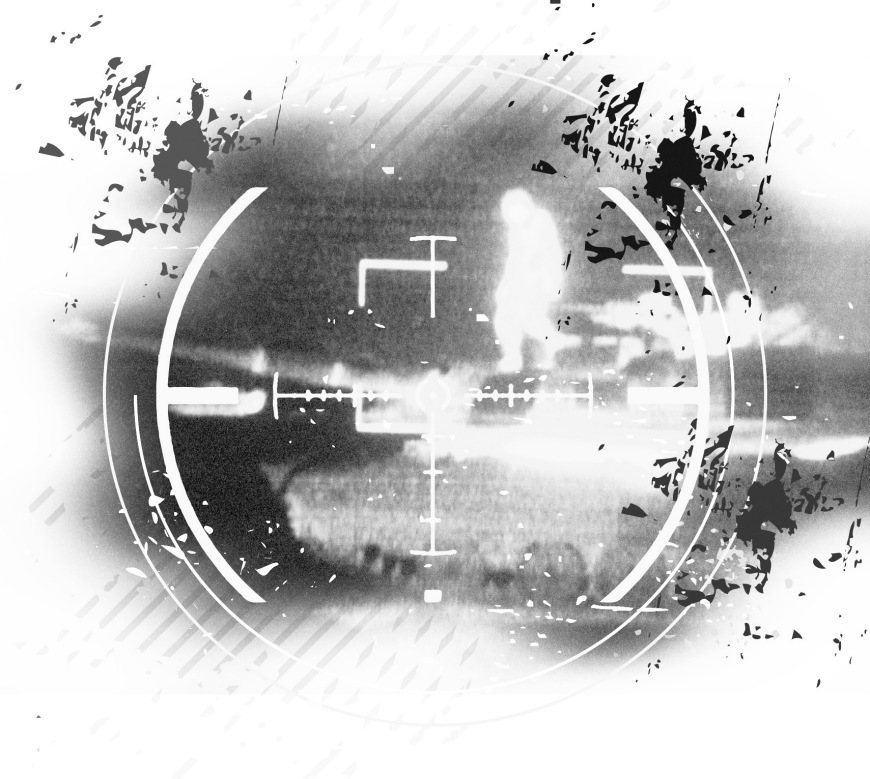
Демаскуючі ознаки цілей

Під демаскуючою ознакою розуміється властивість об'єкту відрізнятись по яких-небудь характеристиках від інших об'єктів. Відмінні характеристики можуть мати кількісну або якісну оцінку.

Технічна демаскуюча ознака об'єкту — характерна властивість об'єкту захисту, яке може бути використане технічною розвідкою для виявлення і розпізнавання об'єкту, а також для отримання необхідних відомостей про нього.

Таким чином, доступ до інформації може бути здійснений шляхом аналізу демаскуючих ознак, що є по своїй суті своєрідними каналами витоку інформації. Виявлення об'єкту — процес функціонування засобу технічної розвідки, в результаті якого фіксуються технічні демаскуючі ознаки об'єкту і робиться висновок про його наявність.

ДЕМАСКУЮЧІ ОЗНАКИ ЦІЛЕЙ

Видавництво
«СВАРОГ»
Київ – 2023

УДК 355.40
Д 30

Д 30 Демаскуючі ознаки цілей: методичний посібник. — Київ: «СВАРОГ», 2023. — 58 с.

ISBN 978-966-370-922-2

Під демаскуючою ознакою розуміється властивість об'єкту відрізнятись по яких-небудь характеристиках від інших об'єктів. Відмінні характеристики можуть мати кількісну або якісну оцінку.

Технічна демаскуюча ознака об'єкту — характерна властивість об'єкту захисту, яке може бути використане технічною розвідкою для виявлення і розпізнавання об'єкту, а також для отримання необхідних відомостей про нього. Таким чином, доступ до інформації може бути здійснений шляхом аналізу демаскуючих ознак, що є по своїй суті своєрідними каналами витоку інформації.

Виявлення об'єкту — процес функціонування засобу технічної розвідки, в результаті якого фіксуються технічні демаскуючі ознаки об'єкту і робиться висновок про його наявність.

ISBN 978-966-370-922-2

ЗМІСТ

Розділ I. Демаскувальні ознаки цілей	4
Розділ II. Тактичні засоби ядерного ураження	4
Розділ III. Артилерія	5
Розділ IV. Міномети	6
Розділ V. Реактивні системи залпового вогню (РСЗВ)	7
Розділ VI. Протитанкові засоби	8
Розділ VII. Танки й самохідні артилерійські установки	9
Розділ VIII. Кулемети	9
Розділ IX. Радіолокаційні станції	10
Розділ X. Спостережні пункти	10
Розділ XI. Траншеї, окопи, бліндажі та інші польові споруди	11
Розділ XII. Дерев'яноземляні та довгочасні вогневі споруди	12
Розділ XIII. Дротяні загородження	13
Розділ XIV. Мінні поля	13
Розділ XV. Штаби й командні пункти	13
Розділ XVI. Підготовка противника до наступу	14
Розділ XVII. Ознаки підготовки противника до відходу й заміни частин	14
Розділ XVIII. Польовий рухомий пункт управління Південного військового округу збройних сил Російської Федерації	15
Розділ XIX. Організація системи зв'язку в окремих мотострілецьких бригадах (омсбр) збройних сил РФ	17
19.1. Штатні підрозділи зв'язку окремих мотострілецьких бригад	17
19.2. Сили та мобільні засоби зв'язку батальйону зв'язку та інших підрозділів омсбр (схема 1)	18
19.3. Загальний опис та демаскуючі ознаки мобільних засобів зв'язку підрозділів омсбр	21
Розділ XX. Загальний опис та демаскуючі ознаки засобів технічних видів розвідки силових структур РФ	28
20.1. Загальний опис та демаскуючі ознаки засобів радіотехнічної розвідки збройних сил РФ	28
20.2. Загальний опис та демаскуючі ознаки засобів радіорозвідки збройних сил РФ	44
20.3. Загальний опис та демаскуючі ознаки засобів радіолокаційної розвідки	45
20.4. Загальний опис та демаскуючі ознаки універсальних комплексів розвідки силових структур РФ	47
20.5. Загальний опис та демаскуючі ознаки засобів радіоелектронної боротьби збройних сил РФ	52

Розділ I

Демаскувальні ознаки цілей

Успіх розвідки значною мірою залежить від знання розвідниками основних демаскуючих ознак, за якими можна виявити різні цілі, визначити їх характер та діяльність. Необхідно знати, де може розміщуватися противник, де слід шукати його спостережні пункти, вогневі засоби і споруди, загородження та інші цілі, чим об'єкти можуть себе демаскувати і як за різними ознаками зробити висновок ~~о наявності~~ об'єктів.

До демаскуючих ознак цілей відносять:

- характерне розміщення об'єктів;
- ознаки діяльності – рух, звуки, вогні, дим, пил і т. ін.;
- сліди діяльності – витоптані місця, нові стежки, сліди багать, залишки будівельних матеріалів, свіжий ґрунт і т. ін.;
- характерні риси об'єктів;
- колір об'єктів, якщо він відрізняється від кольору навколишньої місцевості;
- відблиски від скелець та непофарбованих металевих деталей;
- тіні на самих об'єктах та тіні, що падають від них.

Оцінюючи результати розвідки, слід мати на увазі, що кожна сторона різними обманними діями спробує ввести в оману іншу сторону. Сторони прагнуть різними засобами і шляхами маскування і дезінформації приховати ознаки дійсних об'єктів та показати ці ознаки при створенні фіктивних об'єктів (надувних резинових та дерев'яних макетів об'єктів, примарних окопів бліндажів і т. ін.). Тому з багатьох розвідувальних ознак ні одну, взятую окремо, не слід розглядати як безперечний доказ наявності у даному місці противника (цілі) або як характеристику його дійсних намірів. Тільки сукупність декількох ознак дає можливість робити правильні висновки про цілі (об'єкти).

Розділ II

Тактичні засоби ядерного ураження

До тактичних засобів ядерного ураження відносяться керовані й некеровані реактивні снаряди (КРС, НКРС), а також артилерійські гармати, що застосовують ядерні боеприпаси.

Демаскувальними ознаками позицій, з яких проводяться пуски

керованих і некерованих реактивних снарядів, є:

- спалах та заграва при стрільбі вночі;
- поява після стрільби великої хмари диму и пилу над позицією;
- світлова траса ракети на активній ділянці траєкторії;
- інверсійний слід ракети на траєкторії;
- характерний розкотистий звук в момент пуску.

Демаскувальними ознаками КРС і НКРС при їх переміщенні є:

- наявність пускових установок, змонтованих на базі автомобілів або причепів, а також причепів для транспортування снарядів;
- наявність в колонах автокранів й охорони.

Стартові позиції НКРС розміщують на відстані 10 – 20км і більше від переднього краю з розміщенням на них пускових установок, чотиривісних причепів і ремонтно–евакуаційних автомобілів з кранами на площі 1000х1000м. На відстані 2 – 3км від стартової позиції розміщуються підрозділи управління та обслуговування.

Демаскувальними ознаками артилерійських систем, що застосовують ядерні боєприпаси, є такі ж самі ознаки, що і звичайних артилерійських систем. Вогневі позиції розміщуються на відстані 4 – 12км від переднього краю своїх військ.

Розділ III

Артилерія

Артилерія займає, як правило, закриті вогневі позиції на відстані 3 – 8 км від переднього краю, внаслідок чого виявлення батареї противника, що не ведуть, вогонь, значно ускладнене.

Батарей, які ведуть вогонь з закритих вогневих позицій, можуть бути виявлені:

- за блиском та звуком пострілів;
- за пилом, що здіймається над вогневою позицією після пострілу (при сухому ґрунті);
- за димом, що здіймається в момент пострілу з–за укриття у вигляді напівпрозорих клубків та кілець, що розсіюються. Вночі і в сутінках батареї, що стріляють без полум'ягасників, демаскують себе блиском пострілів (у вигляді коротких язиків полум'я блідорожевого або червоного кольору) та відблисками пострілів на фоні неба або узлісся (при малих кутах укриття).

Вдень при сонячній погоді блиск від пострілів

спостерігається дуже рідко. Краще видно спалахи (блиск) вночі. Добре спостерігаються спалахи вранці і ввечері навіть при наявності туману.

Чим більше калібр гармат, тим щільніше спалах та довжина смуги диму. У гармат великих калібрів смуга диму перетворюється в невеличку хмару. В окремих випадках при пострілах утворюються кільця диму, що здіймаються вгору у напрямку пострілу.

Якщо батарея противника веде швидкий вогонь, то окремі дими пострілів не встигають розсіюватися, і нашаровуючись один на одного утворюють хмару, по якій орієнтовно можна визначити місцезнаходження батареї.

Дим від пострілів в суху погоду тримається 1 – 2с. При вологому повітрі або після дощу він помітний краще, тримається довше і приймає правильну овальну форму.

Дим від пострілів можна помітити, якщо він проектується на темному фоні, на гребені височини або на фоні чистого неба. Це більш помітно у гаубиць і гармат при стрільбі на невеликих кутах підвищення.

Кількість стріляючих гармат визначається по кількості спалахів або хмарок диму, а калібр і тип гармати – по величині спалаху (хмарки, диму) і по звуку пострілу, а також по розмірах осколків снарядів, особливо їх донної частини.

Артилерійські батареї можуть бути виявлені в момент зайняття вогневої позиції за тим, як рухаються гармати, тягачі та при її інженерному обладнанні. При безпосередньому спостереженні вогневої позиції з СП можна спостерігати роботу обслуги та самі гармати.

Досвід АТО показує, що в сучасних умовах одним з демаскуючих ознак є обладнання великої кількості запасних позицій підготовлених в топографічному відношенні в одному позиційному районі. Ознакою таких позицій є гілки, вежі, прапорці, по який визначається позиція.

Розділ IV

Міномети

Міномети, як правило, розміщують на відстані до 2км від переднього краю в ярах, виярках, на зворотних схилах висот, у

великих воронках від снарядів, мін та бомб, в ямах і промоїнах, біля крутих берегів річок, у чагарниках, на лісових галявинах та в інших місцях, що полегшують маскування мінометів та ускладнюють їх виявлення.

На відкритій місцевості міномети, як правило, встановлюють в окопах, які з'єднують між собою ходами сполучення.

Стрільба з мінометів не супроводжується яскравими демаскувальними ознаками, як це спостерігається при стрільбі з гармат. Розвідка мінометів противника при їх нечисленних демаскувальних ознаках, а також більших можливостях маскування і маневру є надзвичайно складним завданням. Кращі результати дає бокове спостереження, а також спостереження з високих місцевих предметів.

Демаскувальні ознаки стрільби з мінометів такі:

– вдень за відсутності вітру спостерігається характерний струмінь диму, спрямований у бік пострілу на висоту 10 – 15м. Інколи разом зі струменем утворюється димове кільце, що здійснюється на висоту до 15 – 20м. За наявності вітру ознаки диму спостерігаються погано і в більш короткі проміжки часу;

– вночі може спостерігатися невеличка заграва або відблиск над гребенем укриття, як правило, на фоні місцевих предметів, розміщених за вогневою позицією (передній схил висоти, узлісся і т. ін.);

– при незначній глибині укриття вночі, а в хмарну погоду і вдень, спостерігаються спалахи овальної форми червоного кольору, що утворюються під час пострілу;

– звук пострілу з міномета глухий і легко відрізняється від інших звуків. Уночі звук чути краще, ніж удень. Звук пострілу завжди випереджає звук розриву міни.

Розділ V

Реактивні системи залпового вогню (РСЗВ)

Реактивні системи залпового вогню (РСЗВ), як правило, займають закриті ВП на відстані 4 – 10км від переднього краю і сильно демаскують себе стрільбою, при цьому вдень за відсутності вітру спостерігаються темні клубки диму в кінці активної ділянки траєкторії й велика хмара диму та пилу на вогневій позиції. Під час вітру темні клубки диму в кінці активної

ділянки траєкторії швидко розсіюються і стають малопомітними, хмара диму і пилу над вогневою позицією також розсіюється і витягується в той бік, куди дує вітер.

За відсутності вітру хмара розсіюється тільки через 20с і більше після стрільби.

Хмара пилу й диму, що утворюється на ВП, набуває кольору залежно від ґрунту на вогневій позиції.

Вдень в похмуру погоду і вночі видно заграву, що розростається, і блискучі траси від згорання реактивного заряду (активна ділянка траєкторії).

Звук при стрільбі РСЗВ різкий і протяжний.

Розділ VI

Протитанкові засоби

Пускові установки протитанкових керованих ракет (ПТКР) і протитанкові гармати розміщують, як правило, на танконебезпечних напрямках, поблизу височин та пагорбів, на їх схилах, околицях гаїв та чагарників, біля садів, на околицях населених пунктів, біля доріг та окремих споруд.

Демаскувальними ознаками позицій ПТКР є:

- струмінь розжарених газів і траса ракети при пострілі;
- дим і пил в місцях пуску;
- погано замасковані пускові установки;
- періодичний рух людей до одного й того самого місця.

Пускові установки ПТКР можуть бути виявлені в момент висування на позиції із укриття, або під час скидання маскувальних елементів.

Демаскувальними ознаками протитанкової гармати є:

- періодичний рух людей біля однієї й тієї самої точки місцевості, яка за своїм положенням дає можливість передбачити наявність гармати;
- характерні окреслення ствола у верхній частині щитового укриття, які видно крізь маскування;
- зів'яла рослинність на околиці чагарника або лісу.

Взимку протитанкова гармата може бути замаскована білою маскувальною сіткою, яка майже зливається із загальним фоном місцевості. Однак відтінок маскувальної сітки у гармати може трохи відрізнитися від загального фону, що дозволить уважному

розвідникові виявити вогневу позицію гармати.

Протитанкові гранатомети можуть бути виявлені за полум'ям та хмарою диму й пилу, що утворюється при пострілі.

Розділ VII

Танки й самохідні артилерійські установки

Танки й самохідні артилерійські установки під час руху демаскують себе шумом двигуна та брязканням гусениць, а в суху погоду, крім того, пилом, що піднімається.

Противник в обороні нерідко використовує танки як нерухомі броньовані вогневі точки, розміщуючи їх на спеціально обладнаних позиціях. Таку позицію танка можна виявити за свіжо викопаною землею і баштою танка, що виступає над окопом, а також за демаскувальними ознаками, характерними для протитанкових гармат.

Розділ VIII

Кулемети

Кулемети слід шукати в окремих окопах і траншеях на тих ділянках місцевості, звідки противник може вести фланговий вогонь для прикриття підступів до своїх позицій або звідки можливий широкий фронтальний обстріл.

Кулемет, якщо з нього не ведуть вогонь, знайти важко. Виявити його може погано замаскований окоп, блиск металевих нефарбованих частин, рух піднощиків патронів.

Кулемет в окопі виявляють за такими ознаками:

- насип поблизу кулемета буває вище, ніж на інших частинах окопів;
- місцевість в секторі обстрілу розширена;
- окоп для кулеметів часто виноситься від траншеї вперед;
- дротяна загорожа, розміщена попереду кулемета, інколи має меншу висоту, ніж на решті загорожі.

Кулемет виявляють за звуком пострілів і за ледь видимим струменем білого диму на темному фоні, а в хмарну погоду, сутінки і вночі – за спалахами пострілів.

Взимку сніг попереду кулемета розтає та чорніє від порохового диму.

Розділ IX

Радіолокаційні станції

Радіолокаційні станції противника, які призначені для розвідки рухомих цілей, розмішуються, як правило, на схилах висот, повернутих в бік наших військ.

Демаскувальними ознаками радіолокаційних станцій є:

- зовнішній вигляд станції і в першу чергу антенної системи чи антенно-мачтового пристрою;
- наявність різних агрегатів комплексу станції, розміщених компактно на невеликому майданчику;
- характерний звук деяких типів агрегатів живлення радіолокаційної станції.

Розділ X

Спостережні пункти

Спостережні пункти противника, як правило, розмішують на схилах висот і на різних місцевих предметах, що забезпечує гарний огляд розміщення наших військ.

Частіше за все спостережні пункти виявляються під час їх обладнання і зайняття, під час зміни спостерігачів і при налагодженні ліній зв'язку.

Демаскувальними ознаками спостережного пункту є:

- періодична поява та швидке зникнення на певному місці людей, або голова спостерігача та прилади спостереження, що проєктуються на фоні якого-небудь місцевого предмета (на фоні неба);
- викинута земля, що вказує на роботу з обладнання спостережного пункту;
- поява нових місцевих предметів (кущів і т. ін.);
- зміна форми і кольору місцевих предметів і рослинності в результаті їх використання для маскування спостерігача;
- телефонні дроти, що підходять до спостережного пункту, рух вздовж них телефоністів, що прокладають або лагодять лінію, взимку – протоптані в снігу стежки;
- рух поодиноких людей, що повторюється приблизно в один і той самий час (зміна спостерігача, піднесення їжі);
- періодична поява перископа (приладу) з окопу або з іншого

укриття;

– блиск оптичних приладів у тих випадках, коли сонце знаходиться позаду нашого спостерігача (до цього необхідно ставитися обережно, оскільки блиск можуть дати й інші предмети);

– спостережна щілина, що спостерігається у вигляді темної горизонтальної смуги на місцевості або на якому-небудь місцевому предметі;

– темна пляма на фоні листя дерев, невдало замаскований майданчик для спостереження на дереві, хитання верхівок дерев у тиху погоду;

– струмок диму при обігріванні спостережного пункту в холодну погоду;

– наявність джерел квантового випромінювання вночі.

Слід мати на увазі, що спостережні пункти можуть розміщуватися в штучних предметах, зроблених на зразок природних, у камені, пні, пам'ятнику, копиці сіна і т. ін.

Розділ XI

Траншеї, окопи, бліндажі та інші польові споруди

Траншеї викопують, як правило, на передніх схилах висот, що забезпечує найкращий огляд і обстріл попереду розташованої місцевості. На місцевості, що поросла лісом, густим чагарником, і в населених пунктах траншеї, як правило, виносять вперед від узлісся (околиці населеного пункту).

Окопи, бліндажі та інші польові споруди легше всього виявити в період їх обладнання або робіт щодо їх розчищення та вдосконалення. Готові окопи (траншеї) розпізнають за наявністю свіжої землі у вигляді тонких жовтих або темних смуг (залежно від ґрунту) і за кольором маскування, що відрізняється від навколишнього фону, а також за рухом людей в них (якщо вони не повного профілю).

Окоп (траншея) з перекриттям має вигляд хвилястої смуги (влітку жовтої, взимку темної), що відрізняється кольором від навколишньої місцевості.

Бійниці спостерігаються у вигляді темних впадин у товщі бруствера.

Взимку бійниці можна виявити за слідами розчищення снігу.

До відкриття вогню бійниці можуть бути накриті сіткою або підручним матеріалом під колір навколишньої місцевості.

Опуклості у товщі брустверу дозволяють припустити наявність кулемета, спостережного пункту, бліндажа чи іншої вогневої споруди. Бліндажі слід шукати між лініями окопів за напрямком ходів сполучення. Часто їх виявляють за димом від печей, які топлять у холодну погоду.

Ходи сполучення відрізняються від траншей за розміщенням (йдуть з тилу до фронту) і обладнанням (менше обладнані для застосування вогневих засобів).

Розділ XII

Дерев'яноземляні та довгочасні вогневі споруди

Дерев'яноземляні та довгочасні споруди розміщуються, як правило, в таких місцях, звідки можна вести фронтальний і фланговий вогонь. Їх слід шукати на схилах висот, на узліссях, в підвалах крайніх будинків населених пунктів, на перехрестях вулиць, на поворотах траншей і загороджень.

Дерев'яноземляні вогневі споруди завжди видно на місцевості у вигляді горбів, що інколи відрізняються від природних у вигляді темних плям, взимку сніг біля амбразури розтає і чорніє від порохового диму.

Довгочасні вогневі споруди, а також його бронебашти і амбразури до введення в дію вогневих засобів, як правило, бувають приховані від наземного спостереження вертикальними масками або замасковані під який-небудь місцевий предмет (будівлю, чагарник, огорожу).

При стрільбі з вогневих споруд звук глухий.

При попаданні снаряду в бетон, каміння, або в броню димова хмара від розриву снаряда з підривиком на фугасну або уповільнену дію буває широкою і низькою. Крім цього, при влученні снаряда в бетон спостерігається яскраве полум'я, до хмари диму примішується сірий цементний пил. Після декількох прямих влучень починають виразно виступати з під маскування контури бронекуполів, оголяються частини стін, кути будівлі і т. ін.

Розділ XIII

Дротяні загородження

Дротяні загородження зводять перед окопами і між ними, а також попереду довгочасних вогневих споруд, кулеметних, а інколи і гарматних окопів. Спостерігач може виявити дротяне загородження по кілках, розміщених у відносно правильному порядку. На околиці лісу дротяні загородження можуть здаватися спостерігачу рядом пнів однакової висоти, а на снігу – темною смугою.

Дротяні загородження, що під напругою виявляють по наявності на стовпах (кілках) фарфорових ізоляторів, гуми, руберойду та інших ізоляційних матеріалів, а також за наявністю згорілої трави біля загорожі, вночі – по видимих іскрах, що зіскакують з дроту на траву, яка його торкається.

Розділ XIV

Мінні поля

Мінні поля, як правило, встановлюють перед дротяними огорожами і в проміжках між ними, між ротними (взводними) опорними пунктами, а також на прихованих підступах, на дорогах і в тіснинах. Демаскувальними ознаками мінного поля можуть бути: перекопана земля, пом'ята рослинність, пагорби над мінами, неприбрана після встановлення мін земля, просідання маскувального шару ґрунту над міною, зміна кольору трави, протягнуті над землею дроти та шнури, загублені або забуті підривниками інструменти, упаковки, етикетки від упакування, орієнтирні кілки, а інколи й знаки, що позначають мінне поле.

Розділ XV

Штаби й командні пункти

Штаби й командні пункти розміщуються в місцях, що приховані від наземного спостереження (в лісі, в яру, в населених пунктах і т. ін.). Ознаки розміщення штабу (командного пункту) такі:

– рух спеціальних і легкових машин, мотоциклів, окремих солдат до місця розташування штабу (командного пункту) і назад;

- підхід до одного місця декількох ліній дротяного зв'язку з різних напрямків, наявність радіостанцій;
- посилена охорона району й розміщення в ньому зенітної артилерії на вогневих позиціях;
- наявність поблизу району майданчика для посадки літаків та вертольотів зв'язку;
- у населених пунктах, як правило, повна або майже повна відсутність місцевих жителів. Біля в'їзду до населених пунктів – шлагбаум і охорона.

Розділ XVI

Підготовка противника до наступу

Підготовка противника до наступу може бути виявлена за такими ознаками:

- інтенсивний рух військ противника до лінії фронту;
- інтенсивний рух транспорту з тилу до фронту з вантажем, а в зворотному напрямку переважно без вантажу;
- пожвавлена діяльність розвідувальних груп противника, розвідка боєм, інтенсивна діяльність повітряної розвідки;
- розвинення інженерних робіт, обладнання позицій і нових спостережних пунктів, ремонт та укріплення мостів, прокладання колонних шляхів і т. ін.
- прокладання ліній зв'язку;
- поява нових артилерійських і мінометних батарей і зміна характеру ведення вогню (пристрілювання);
- розмінування противником мінних полів (прокладання проходів);
- шум двигунів танків і брязкіт гусениць під час зайняття танками вихідних позицій;
- пожвавлення в траншеях, зміна режиму поведінки противника, поява рекогносцирувальних груп.

Розділ XVII

Ознаки підготовки противника до відходу й заміни частин

Ознаками підготовки противника до відходу є:

- інтенсивний рух військ противника й автотранспорту з вантажами від фронту в тил, евакуація тилових закладів, штабів і

Книги, які можуть вас зацікавити

Міни як вони є.
Довідник по мінній
безпеці. Частина перша

Організаційна
структура підрозділів
сухопутних військ
збройних сил
російської федерації

Оптические средства
инженерной разведки.
Книга врага вражою
мовою

Тактико-огневая
подготовка ополченца.
Книга врага вражою
мовою

Перейти до галузі права
Військове право

[Перейти на сайт →](#)